

Hawl-karnimada shaqo

Ujeeddooyinka guud ee cutubka.

Marka ay dhammeeyaan barashada cutubkan kadib ardeydu waxay awoodi doonaan in ay:

- Dareemaan sharafta shaqada iyo wakhtiga
- Gartaan in ay habboon tahay in qorshe Hawl-galeed la diyaarsado laguna dhaqmo.
- Fahmaan ujeeddooyinka maalinta iyo dhaqaale ee dastuurka ku salaysan.
- Gartaan kartida aqoonta shaqo iyo ta anshax ahaaneed oo la yeesho in ay wax soo saarka iyo horumarka aasaas u tahay.

7.1 Waxqabadka natiijada leh

7.1.1 Wakhtiga oo hawlo-shaqo looga faa'iidaysto inta uusan kaa lumen/tagin

- Maxay tahay faa'iidada laga helayo wakhtiga oo looga faa'iidaysto hawlo-waxqabad?

Shaqadu waa hawl tacab waxqabad oo la fuliyo/ la suubiyo si looga gaadho ujeeddada & natiijada laga rabo in laga soo hooyo hawshaas iyada ah. Sidoo kale, shaqadu waa dadaal waxqabad oo lagu daboolo ama lagu maareeyo geedi-

socodka baahiyeed ee nolosha ruuxa/qofka bani-aadamka ahi u baahan yahay. Hawlaha, ama dhaq-dhaqaaqyada waxqabadna, waa kuwo loo huro(la gesho) muruq, maskax iyo wakhtiba, si looga dhigo mid wax ku ool ah ama midha dhal ah oo laga gaadho ujeeddooyinkii laga lahaa iyo natiijada looga dan lahaa arintaas iyada ah. Adkaysiga hawl karnimada, waa xaalad qofka dhaxalsiisa ama ka caawisa inuu ka gun gaadho ujeeddooyinkiisa iyo himilooyinkiisa shaqo ee mustaqbalka dhaw & kan fogba. Sidoo kale, hawl karnimada shaqo waa tan ruuxa/qofka/dadka ka reebta in lagu kaco ama la geysto ficilo/falal xun xun oo ka dhan ah sharafta & karaamada nolosha shaqsiga bani aadamka ah, sida tuugsi (baryo) xatooyo (tuuganimi), beensheegnimo, dulsaarnimo, khiyaanada, boobka budhcadnimo, shaxaadka wakhti lumiska ah IWM.

Dhinaca kale, hawl ama shaqo/tacab kasta oo la qabto waxay u baahan tahay in la gesho wakhti ama muddo ku filan si looga dhigo hawshaas mid taabagal ah oo guul ku dhammaata. Sida lawada garan karo shaqada & wakhtigu waa laba mar xaladood oo aan kala hadhi Karin.

Waayo, wakhtigu waa kan go'aaminaya fulinta & fulin la'aanta hawlaha shaqo ee hadba la damacsan yahay in la suubiyo.

Hawl-karnimada shaqo

Sidaas awgeed, waxaa habboon in la is waafajiyo ama la isku-sal gooyo wakhtiga & hawlaha waxqabad. Wakhtigu waa xaalad muhiim ah in looga faa'iidaysto ficilada ama hawlaha waxqabad sida ugu habboon. Waxaana ruux kasta la gudboon inuu ku xisaabtamo xaalad kasta oo wakhti sida daqiiqad, saacad, maalin, todobaad, bil ama sanad kasta oo soo marta nolosha ruuxa/qofka. Sidoo kale, wakhtigu waa kan nolosha bani aadamku ku xidhan tahay sida qorshaynta hawlaha shaqo ee ku aadan nolol-maalmeedka ruuxa ama dadku leeyahay.

Inta badan ka midha keenida shaqo waxay ku xidhan tahay hadba sida looga faa'iidaysto wakhtiga. Haddaba, haddii aad aragtay qof/ruux ka gaadhay hawlihiisa shaqo natiijo wax ku ool ah, waa mid markaas ka faa'iidaystay wakhtigiisa qaaliga ah ee soo maray. Ruux kasta oo lumiya wakhtigiisa qaaliga ah ama sugaysa guul-daro iyo qoomamayn la xidhiidha ficiladiisa Wakhti lumin.

Sidaas awgeed, shaqada & wakhtigu waa laba marxaladood oo udub-dhaxaad u ah geedi socodka nolosha & jiritaanka bani aadamka.

Sidoo kale, shaqadu waa mid qadarin iyo tixgelin ka mudan bulshada dhexdeeda.

Matalan, waxaa jira odhaahyo (hal-haysyo) lagu cabbirayo qiimaha & qaayaha ay leedahay shaqada wax soosaar iyo hal-abuur ee la qabto. Tusaale; waxaa jirta murti (odhaah) Soomaaliyeed oo ah: "Nimaan shaqeysan shah ma'cabbo".

Haddaba, odhaahdani ama murtidani waa mid Soomaaliyeed oo ka tarjumaysa faa'iidada & waxtarka ay u leedahay shaqadu dadka bani'aadamka ah.

Waana mid ku tusaysa in ruuxa shaqeysta oo kaliya ah uun u gaadhayo ujeedooyinka & danaha uu rabo, balse ma aha mid u ruux kasta oo aan dadaal shaqo la imaan u gaadhi doono.

Ugu dambeyntii wakhtigaaga oo aad uga faa'iidaysto dadaal adag iyo hawl karnimo shaqo, waxay sahashaa in lagu gaadho natiijo & horumar la taaban karo, oo anfacda dhammaan dadka & dalkaba guud ahaan.

Layliska 1

Su'aalaha soo socda ka jawaaba

1. Xaaladaha nooc ee ah ayaa lagu tilmaami karaa wakhti lumiska?
2. Ku xisaabtanka wakhti sidee ayuu ula jaan qaadi karaa horumarka dalka?

7.1.2 Waxqabadka-shaqo ee ku dayashada iyo bogaadinta mudan

Jaantuska 7.1. Orodyahanada Dalka- Masarat Dhafaar

- Maxay tahay macnaheedu marka la leeyahay shaqo ku dayasho mudan?
- Sheeg Amaanta (Xurmada) loo hayn karo ruuxa muujiya hawl wanaagsan oo loo bogo natiijjadeeda, islamarkaana mudan in lagu dayan karo?

Hawl-karnimada shaqo

Waxaa jira hawlo-waxqabad oo noocyo kala duwan leh. Nooc kasta oo waxqabad shaqana waa mid u baahan dadaal & karti adag oo la muujiyo si looga dhigo mid midha dhal ah oo lagu diirsan karo natiijo ahaan. Haddaba, ruux kasta oo ka midha dhaliya nooc kasta oo shaqo wuxuu noqdaa mid bulshada dhaxdeeda ku leh magac; sumcad iyo amaan u ku kasbaday/ku mutaystay kartida iyo adkaysiga shaqo ee u la yimid, shaqo ahaan. Sidoo kale, wuxuu ahaanayaa mid yeesha ku dayasha mudan oo lagu dayan karo dhiiranaanta iyo guulaha waxtar ee u ka soo hooyay dhaq-dhaqaaqyadiisa hawl-maalmeed ee u ku hawlan yahay shaqo/waxqabad ahaan.

Guud ahaan dadka/shaqsiyaadka wanaagsan ee ka gun gaadho hawl-maalmeedkooda shaqo maalin oo kaliya kuwa hela amaan iyo sumcad iyaga u gaar ah, balse waxay noqdaan kuwo ay bulshada iyo dalkuba ku dhaataan ama ku faanaan natiijada & guulaha wax ku ool ee ay u soo hooyeen ummada iyo qarankooda. Matalan, muwaadiniinta dal marka ay ka qaybgalaan tartanada caalamiga ah sida Orodada, kubada iyo cayaaraha kaleba, maahin naftooda oo kaliya waxay ka wakiil yihiin, balse waxaa kale oo ay matalayaan ummadaha & dalalka ay ka soo jeedaan jinsiyad ahaan.

Sidaa daraadeed, mar kasta oo kooxi soo hoyso/ ama shaqsiyaad soo hooyaan natiijo guul leh, waxay magac & sumcadba u soo hooyeen qarankooda & shucuubta dalkooda, taas ay ku muujiyaan isla guusha kadib astaamaha ama calamada dalalkooda oo ay lulaan ama huwadaan, dabaal deg farxad, iyo rayn-rayn ahaan.

Sidaas awgeed, kooxdaasi ama shaqsiyaadkaasi, waxay magac, sumcad iyo sharaf u soo jiidaan ummada, dalka iyo nafsad ahaantoodaba.

Waxayna noqdaan halyayyo ama geesiyaal lagu faano ama lagu dhaarto waxtarkooda wax ku oolka ah. Waxaa kale oo ay horsed ka noqdaan in ay da'yarta ama jiilalka yar yare e soo koraya ay kaga daydaan ficilada dhiiranaan iyo geesinimo ee ay ka soo hooyeen hawlahoodii waxqabad/shaqo. Sidoo kale guulaha iyo natiijada wanaagsan ee ay soo hooyaan geesiyaashaasi, waxay dhaxalsiisaa inay mutaystaan bogaadin, hambalyo iyo mahadnaq (Amaan) loogu abaal gudo hawlahooda waxqabad ee geesinimada leh. Hawlahaas oo kalena waxay yihiin kuwo u keena dalka koboc & horumar dhaqaale iyo mid bulshaba.

Layliska 2

Kawada munaaqashooda qodobadan soo socda;

1. Sidee ayuu ruuxu u awoodi karaa in uu la yimaado ficilo-waxqabad oo anfici kara deegaankiisa iyo dalkiisaba?
2. Markay tahay goorta lagu sheegi karo waxqabad ama shaqo ku dayasho mudan yeelata ama lagu dayan karo la qabto?

7.2 Qorshaynta hawlaha waxqabad

7.2.1 Muhiimada jadwal diyaarinta wakhti ay u leedahay hawlaha waxqabad

- Maxay tahay faa'iidada jadwal diyaarinta wakhti ay leedahay?
- Jadwal-diyaarinta xiisaduhu waxtarka ay u leedahay ardayda sheega?

Hawl kasta oo la fulinayo ama la qabanayo waa mid u baahan in la qorshaysto ama loo dejiyo jadwal shaqo oo laga duuli karo aas'aas ahaan, si

Hawl-karnimada shaqo

ay hawlaha waxqabad u noqdaan kuwo u socda si habsami iyo hufnaan ahba, islamarkaana leh qorshayaal & ujeedooyin cad-cad oo la tiigsan karo in laga sal gaadho.

Haddaba, waxaa muhiim ah in wakhtiga iyo hawlaha shaqo la isku sal-gooyo ama la isku-jaangooyo hadba hawsha iyo mudada la qabanayo/fulinayo ficilada hawlaha waxqabad. Sidaas awgeed, qorshaynta jadwalada shaqo waxay gacan ka geysanayaan in wakhtiga shaqo sida ugu habboon looga faa'iidaysto sidii natiijo wax ku ool ah looga gaadhi lahaa arrin kasta oo waxqabad. Waxaa kale oo jadwalka wakhti inaga caawin kara garashada saacadaha, maalmaha, todobaadyada, ama bilaha shaqo iyo kuwa fasaxa ah. Markaas jadwalka shaqo waa mid faa'iido balaadhan u leh ummad ama ruux kasta oo la tacaalaya hawlaha nolol-maalmeed, sida shaqaalaha ama dadka muruq iyo maskax maalka ah ee u guntaday sidii ay u dabooli lahaayeen baahidooda nololmaalmeed.

Sidoo kale, jadwalka shaqo waa mid faa'iido u leh hawlaha baris-barashada ee goobaha waxbarasho sida dugsiyada ama goobaha kale ee waxbarasho. Waayo, wuxuu u sahlayaa barayaasha & ardaydaba la socodka hawlaha waxbarasho iyo wakhtiyada loo cayimay in la galo amase laga soo baxo shaqooyinka xiisadeed.

Sidaa daraadeed, wakhtiga jadwal waa mid fududeynaya hawlaha & ficilada shaqo ee la xidhiidha gudashada iyo ka midha dhalinta wax qabad kasta oo la fulinayo.

Layliska 3

Ka jawaaba su'aalaha soo socda

1. Qorshe shaqo oo lagu hawlgalo maxay tahay faa'iidadiisu?
2. Falanqeeya, xidhiidhka ka dhaxeyn kara wakhtiga, shaqada iyo natiijada laga fili karo?

7.3 Quudhsiga shaqo iyo caadaysiga nolol hawl-la'aan (ma shaqeystanimo)

7.3.1 Quudhsiga shaqo iyo nolol mashaqeystanimo waxyeelada ba'an (xun) ee ay u leedahay kobaca gaar ahaaneed iyo mida guud ee dalka

Jaantuska 7.2. Gaadhi gacan muruq maal

- Waa maxay waxyeelada ay leedahay shaqo-quudhsiga iyo ma'shaqaystanimadu?
- Maxay tahay cawaaqibka xun ee quudhsashada shaqo iyo ma'shaqeystanimadu ay ku keeni karaan nololsha gaarka ah iyo tan guud ee dalka?

Hawl-karnimada shaqo

Waxaa hortaba loo baahan yahay in la ogaado, shaqa kasta oo la qabto ha noqoto mid muruq ama maskax maal ah, waa xalaal, islamarkaana mudan in la siiyo tixgalin iyo xurmayn gaar ahaaneedba fulinteeda iyo ka midha dhalinteeda, adigoo kaashanaya aqoonta, xirfada ama waaya aragnimada aad u leedahay nooca hawleed ee la qabanayo markaas, iyadoo laga faa'iidayanayo wakhtiga & fursadaha hadba la haysto sida ugu haboon.

Dhinaca kale, waxaa wax lala yaaba ah caadooyinka iyo ficilada xun xun ee la xidhiidha yasida (quudhsashada) shaqooyinka qaarkood, iyo waliba nolosha ma shaqeysi ee ku dhisan mala-awaalnimada iyo khiyaalinimo nafsad ahaan la is aaminsiiyo taas oo ah mid xaqiiqada aad uga fog, islamarkaana ah dhalan-habaabis lagu hungoobo tiigsashadeeda. Ma'jiraan sababo macquul ah oo lagu sheegi karo shaqooyinka qaar kuwa yar yar ama kuwo waaweyn, inkasta oo ay ku kala duwanaan karaan mushqaayadaha ama dheefaha laga heli karo shaqooyinka kala gadisan. Shaqa kasta oo loo guntado in laga midha dhaliyo, waa lagu guuleysan karaa haddii dadaal adag iyo hawl-karnimo la muujiyo. Muruqaaga iyo maskaxdaada aad geliso hawl/waxqabad ha noqoto nooc kasta oo shaqo, maahin ceeb ama wax laga xishoodo (qajilo) in laga shaqeysto si aad ugu dabooshid baahidaada dhaqaale ama tan qoys ahaaneedba.

Dhaqamiyaan ama Diiniyan islaweynaantu (mutakibirnimadu) waa mid aan habooneyn in lagu kaco, waana mid xaaraan & dambi ah. Sidaas

awgeed, ruux kasta oo ku kaca quudhsi (yasid) shaqo wuxuu noqonayaa mid aan mahadin talaabadaas uu ku kacay, wuxuuna dugsan doonaa caydhnimo (faqrinimo) iyo Camal-la'aan ku habsata isaga gaar ahaan iyo qoyskoodaba. Wuxuuna noqdaa mid culeys & dulsaarnimo hor leh ku keena dhaqaale ahaan qoyskooda iyo guud ahaan dalkaba. Waxaa kale oo u horseed ka noqdaa sii murginta xaalada shaqo-la'aan ee dalka ka jirtay markeedii horaba. Sidoo kale, nolosha hawl-karnimo la'aan ama ma shaqeysasho, waa mid culeys dhaqaale & mid bulshaba ku soo kordhisa xaalada nololeed ee qoyskooda gaar ahaan iyo tan guud ee dalkaba. Mashaqaysigu waa ficilo ama dabeecad aad u fool xun, waana mid qayra-masuulnimo. Xaaladani waa mid qofka ka dhigta ama hoos u dhigta damiirka & dareenka shaqsi sidoo kale, mashaqeystanimadu, waa mid uu ruuxu/qofku is aaminsiiyo nolol ama caado khiyaali ah oo wakhti lumis ah.

Haddaba, xaaladahan shaqo-quudhsi iyo mashaqaysasho, waa kuwo mala awaalnimo iyo nafla-caaridnimo ku dhisan. Waana ficilo ama talaabooyin maangaabnimo iyo doqoniimo ku abtirsada. Sidoo kale arrimahani waa kuwo khatar (halis) ku ah xaaladaha bulsho & kuwa dhaqaale ee dalka. Waxay waxyeelo u geystaan kobaca xaalada nololeed ee qoysaska iyo horumarka guud ee dalka.

Sidaas daraadeed, waxaa loo baahan yahay in laga fogaado falalkan foosha xun ee mashaqaysadnimo iyo shaqo yasid (quudhsi) waxaana loo baahan yahay in la ogaado faa'iidada ay leedahay shaqadu

Hawl-karnimada shaqo

ha noqoto mid sare iyo mid hoosaba. Haddaba, shaqo kasta oo la qabto, waa inay noqotaa nid niyad iyo ficil ahaabna loo qabanayo sidii loogu talagalay. Sidoo kale, shaqo kasta oo la hayo waa laga midha dhalin karaa haddii la aamino shaqo ahaan.

Layliska 4

Kawada hadla su'aalaha soo socda

1. Halkay ka soo jeedaa fikrada ah nolol ma shaqeysasho isla markaana wax la cuno?
2. Sidee ayaa looga hortagi karaa caadada mashaqeysi?

7.4 Ujeedooyinka horumar iyo dhaqaale

7.4.1 Ujeedooyinka horumar & dhaqan-dhaqaale ee lagu xusay dastuurka Muhiimada ay u leeyihiin kobaca dalka

- Maxay yihiin faa'iidooyinka ay u leeyihiin kobaca dalka, ujeedooyinka horumar iyo kuwo dhaqaale?
- Maxay tahay faa'iidada ku jirta in ujeedooyinka horumar & dhaqaale lagu xuso dastuurka?

Tallaabooyin kasta oo dhaq-dhaqaaq horumar waxay leeyihiin ujeedooyin & himilooyin ah in dadweynaha laga haqab-tiro baahida adeegyada aas'aasiga ah iyo waliba sidii wax looga badali lahaa xaalada nololeed ee bulsha weynta dalka sida lawada ogsoon yahay, dalkan Itoobiya marka la bar-bar dhigo inta badan dalalka kale ee caalamka, waa dal ay la degtay aragtiyo xun

oo dib-u hadhnimo iyo dulsaarnimo sumcad xun ku reebtay. Haddaba, taas iyada oo laga duulayo, ayaa waxay Itoobiya safka hore kaga jirtaa wadamada ugu hooseeya kobaca dhaqaale. Dhab ahaan xaqiiqadu iyada oo ay sidaan tahay, ayaa hadaba waxaa muhiim noqotay, in wax laga qabto, xaaladan, islamarkaana laga hirgaliyo ujeedooyin dhaqan-dhaqaale iyo kuwo horumarineed, waana tan ta sababtay in Dastuurka Jamhuuriyada Dimuqraadiga Federaalka Itoobiya, lagu xuso ujeedooyinka horumar iyo dhaqan-dhaqaale ee la damacsan yahay in dalka laga hirgaliyo, si looga tirtiro taariikhda iyo sumcada xun ee faqrinimo iyo dib u hadhnimo ee lagu yaqaano dalka.

Ujeedooyinkan horumar iyo dhaqaale ee la sheegayana waxaa lagu qeexay faah-faahintooda qodobka 89 ee Dastuurka J.D.F.I. kuwa ugu waaweyn ama ugu muhiimsan waxay kala yihiin sidan:-

1. Xukuumada wuxuu xil ka saran yahay dhammaan muwaadiniinta dalka sidii ay u gaadhsiin lahayd aqoonta iyo hantida laga soo ururiyay guud ahaan dalka.
2. Xukuumada waxay masuuliyadi ka saran tahay wax ka qabashada xaaladaha dhaqaale, islamarkaana baahinta (xidhiidhintu) fursadaha khayraad si ay cadaalad ku dheehan tahay, qaybaha dalka oo dhan.
3. Ka hortaga masiibooyinka dabiici iyo kuwa aadamiga ahba, haday dhacaanna si deg-deg ah wax looga qabto gargaarka & samata bixinta dadka ay waxyeeladu la soo daristay.
4. Waxay xukuumadu taakulo (taageero) gaar ah u fidinaysaa qowmiyadaha ama deegaamada dib uga dhacay xagga horumarka sababo la xidhiidha siyaasadihii dawladihii hore ee dalka soo maray.

Hawl-karnimada shaqo

5. Xukuumada wuxuu xil ka saran yahay in dhulka & khayraadka ku jira gacanta shacabka la hooskeena dawlada si looga dhigo faa'iidada & kobaca mid laga wada faa'iidaysan karo.
6. Xukuumada waxaa la gudboon inay dadweynaha ka qaybgaliso barnaamijyada iyo dhaq-dhaqaaqyada siyaasadeed ee qorsha dajin. Dadweynahana waxaa looga baahan yahay inay ku garab galaan hirgalinta arimahaas.
7. Xukuumada waxay masuuliyad ka saran tahay ka qayb-galinta raga & haweenka si siman, hawlaha qaran ee ku saabsan dhaqaalaha & arrimaha bulshada.
8. Xukuumadu waa inay ku dadaashaa sugida caafimaadka, amniga iyo xaalada nololeed ee shaqaalaha & shacabka.

Haddii lagu dhaqmo haddaba arrimahan la xidhiidha jihataynta hawlaha horumarineed ee lagu xusay dastuurka J.D.F.I, waxaa hubaal ah in la badali karo muuqaalka iyo aragtida xun ee dalka laga haysto, islamarkaana dadweynaha dalka looga faa'iidayn karo kobaca dhaqaale iyo dhisida nidaamka dhaqaalaha suuqa xorta ah.

Layliska 5

Kawada hadla su'aalaha soo socda

1. Sidee ayaa looga dhabayn karaa kobcinta/horumarka dalka?
2. Maxaa kobaca dhaqaale ee dalka loogu sheegaa inuu yahay mid dib u hadh ah?
3. Maxaa la gudboon dadka & dawlada in la hirgaliyo ujeedooyinka horumar iyo kuwa dhaqaale ee lagu xusay Dastuurka J.D.F.I.?

7.5 Hab-dhaqanka hawl-karnimada leh

7.5.1 Ahmiyada anshaxa & kartida xirfadeed u leeyihiin abuurista hab-dhaqan hawl-karnimo leh

- Sheega waxtarka anshaxa & kartida xirfadeed ay u leeyihiin abuurista hab-dhaqan hawl-karnimo?

Waxaa muhiim ah in la yeesho tarbiyad ama anshax wanaagsan iyo karti xirfadeed oo shaqo si loo abuuro jawi haboon oo hawl karnimo iyo waxqabad adag lagu gaadhi karo.

Akhlaaqda wanaagsan waxay ruuxa u sahli kartaa hanashada fir-fircooni iyo adkaysi shaqo oo waxtar leh.

Dhinaca kale anshaxa wanaagsani wuxuu gacan ka geystaa abuurista karti iyo xirfad shaqo oo laga dhaxlo waayo-aragnimada ama khibrada shaqo ee lagu gaadhay adaabta iyo dabeecada wanaagsan.

Haddaba, wadar ahaan anshaxa iyo kartida xirfadeed, waxay horseed ka noqdaan abuurista hab-dhaqan shaqo oo la yeesho mustaqbalka dhaw iyo kan fogba. Sidaas daraadeed, waxaa lagama maarmaan ah in la yeesho dabeecad ama anshax suuban oo ku gaadhsiin karta adkaysi shaqo mustaqbalka.

Layliska 6

Ka shaqeeya su'aalaha soosocda

1. Sharaxa xidhiidhka ka dhexeeya hanashada hawl-karnimada shaqo iyo lahaan shaha anshaxa suuban?
2. Sidee baa kor loogu qaadi karaa xirfada shaqo?
3. Maxay tahay kaalinta muwaadiniinta kaga aaddan inay la yimaadaan anshax wanaagsan?

Hawl-karnimada shaqo

7.5.2 Uheelanaanta in cidkale wax laga korodhsado iyo in loo boggo natijada xirfadeed ee dadka kale

Jaantuska 7.3. Xubno booqanaya beero

Sawirka maxaad ka fahanteen?

Boogaadinta xirfadaha dadka kale maxay waxtar u leedahay shaqadooda?

Macalin Maxammed iyo Macalin Maryan

Macalin Maxammed iyo Macalimad maryan waxay macalimiin ka kala yihiin dugsiyo kaladuwan. Ka hor intii ayna ku kulmin tababar kor loogu qaadayo xirfadooda, aqoon hore is kumaynan lahayn. Markii ay dhamaysteen tababarkii loo qaybtay, waxay fursad u heleen in ay isbartaan islamarkaana ka sheekaystaan hawlaha shaqo iyo xaaladaha baris-barashada dugsiyadooda iyagoo waaya-aragnimada mid ba kan kale ka qaadanayo. Isla goobtii ayay

Balan ku kala qaateen si ay isku soo booqdaan iyaga iyo ardaydooduba. Hadaba, maalmo kadib, ayuu macalin Maxammed isaga oo wada ardaydiisii booqasho khibrad koradhs-aaddeen dugsigii Macalimad Maryan iyaga oo ka duulaya martiqaad horay loogu fidiyay. Markay soo gaadheen halkaas

waxaa ku soo dhaweeyay Macalimad Maryan iyo ardaydeedii oo si wanaagsan u qaabilay, islamarkaana lagu soo wareejiyay qaabaha kala duwan ee dugsiya si ay khibtad uga karodhadaan. Hadaba, isla markii, ay booqashada ku joogeen dugsiya maryaniyo, waxay la kulmeen arday dugsiya ka qalin jabinaysay xiligaas, kuwaas oo wax ka baranayay qaybta xirfadaha iyo tababarada dugsiya sida xirfadaha farsamo ee alwaaxda iyo Biraha, dawaarlanimada, korontada iwm

Dugsiyo waxuu u diraa tababaro sare kuwa keena natiijo wanaagsan. Kuwa kalena, waxaa loo fududeeyaa sidii ay iskood shaqo, u abuur u sameysan lahayeen, iyaga oo ka-faaid aysanaya aqoontii iyo anshaxii wanaagsanaa ee shaqo-abuur ka heleen intii ay dugsiya wax ka baranayeen.

Mudane Maxammed iyo ardaydiisuba su'aal ahii ay wax ka waydiiyeen, waxaa laga siiyay faahfaahin iyo sharaxaad dheeraad ah. Maxammed oo ardaydii dugsiya ay booqashada ku joogeen uga sheekaynaya shaqadiisa iyo xirfadiisa, ayaa sheekaynaya shaqadiisa iyo xirfadiisa, ayaa waaya aragnimadiisa la wadaagay.

Ugu dambaystii, Maxammed iyo Ardaydiisii oo la dhacsan sida qalbiga furan ee loogu soo dhaweeyay dugsiya, ayaa halkaas mahadnaq iyo bogaadin uga soo jeediyay dugsiya. Martida loo ahaa. Sidoo kale waxay amaan uga soo jeediyeen waxqabadka wanaagsan ee dugsiyo facigay Waxayna soo afjareen booqashadii iyagoo dhinacoodana u fidiyay martiqaad Marwo Maryan iyo arday deeda inay ku yimaadaan booqasho khibrad korodhsi dugsigooda

Hawl-karnimada shaqo

Layliska 7

Indinka oo ka duulaya sheekada ka jawaaba su'aalaha soo socda

1. Maxay labada martiqaad martigaadka booqasho iskugu fidiyeen?
2. Macaalin Maxammed iyo ardaydiisu booqashada maxay ka karodh sadeen saseen?
3. Maxay tahay faaidada laga helayo inuu midba soo booqdo xirtadaha shaqo ee kan kale, islamarkaana amaan u soo jeediyo dhinaca kale?

In loo diyaar garoobo wax ka barashada dadka kale, islamarkaana layeesho dhaqan loogu hambalyeeyo waxqabadka wanaagsan ee qaybaha kale ee bulshadu, waa aas'aaaska in layeesho hab-dhaqan hawl-karnimo.

Sida lawada ogsoonyahay, dadku dhamaan malaha xirfado iyo kartiyo isku mid ah. Mid baa macalin noqon kara, midkale ayaa nijaar noqon kara, halka uu mid kalena ka noqon karo shaqaale xafiis. Sidoo kale, mid baa ganacsade ama Injineer noqon kara, halka uu mid kale ka noqon karo xirfadle caafimaad. Dal wuxuu kobci karaa oo kaliya marka ay muwaadiniintiisa leh xirfadaha kala duwaan si wadajir ah ugu hagar-baxaan sidii loo horumarin lahaa dalkooda. Muwaadin kasta shaqada u gacanta kuhayo waxay door weyn ku leedahay kobcinta horumarka dhaqaale ee dalka. Hadaba si kaalintooda horumar loo kobciyo, waxaa loo baahanyahay in la xurmeeyo, islamarkaana la bogaadiyo xirfad kasta oo shaqo. Muwaadiniintuna, waxaa laga filayaa inay xirfadlayaasha aqooneed ka korodh sadaan waaya-aragnimada xirfadeed, islamarkaana uga faaideeyaan

laf ahaantooda shaqo sida ugu haboon loogu gudbiyo cida shaqada wanaagsan, waxaa hubaal ah in uu ruuxaasi maalin ba maalinta ka sii dambaysa si laban-laabi doono dadaalkiisa waxqabad, sidaasna ay bogaadintu saamayn wanaagsan ku yeelanaysa waxqabadka shaqo. sidaas awgeed, dawlada iyo bulshada ba waxa laga rabaa inay xirfadaha iyo xirfadlayaasha u abuuraan jawi haboon iyagoo dhiirigalinaya, islamarkaana dhawraya xurmada ay mudan yihiin.

Layliska 8

Kajawaaba su'aalaha soo socda

1. Sidee buu dal ugu kobcaa shaqada?
2. Maxay tahay faaidada laga helayo bogaadinta xirfad iyo aqoon korodhsiga laga helayo dadka kale?
3. Wax dhaafsan bayaad inta xirfadaha iyo xirfadlayaasha, maxaad dawlada u soo jeedin lahaydeen inay latimaado si loo gaadho heer wanaagsan

Hawl-karnimada shaqo

Gunaanadka Cutubka 7^{aad}

Sida aad horey ugu soo barateen cutubkan dhaxdiisa, waxaa muhiim ah in la qabto hawl ama waxqabad wanaagsan oo waxtar u yeelan karta nolosha gaarka ah, tan qoyska iyo guud ahaan kobaca dhaqaale ee dalka. Waxaana haboon in hawlaha shaqo lagu salgooyo wakhtiga si ay hawlaha waxqabad u noqdaan kuwo habaysan oo leh qorshayaal iyo jadwal lagu xisaabtami karo ka midha dhalinta hawl kasta oo la rabo in laga gaadho natiijo iyo yool wanaagsan. Marka shaqa kasta laga soo hooyo natiijo waxtar leh, waxaa ruux ama qof kasta oo ka dambeeyay guushaas shaqo noqdaa mid yeesha sumcad iyo magac wanaagsan, islamarkaana kasbada amaan, bogaadin iyo mahad naq looga soo jeediyo deegaanka & dalka guud ahaan. Wuxuuna noqdaa mid tusaale wanaagsan u noqda bulshada qaybaheeda kale.

Dhinaca kale, waxaan horey u soo baranay waxyeelada & dhibaatooyinka ay leeyihiin ficilada xun ee caajiska iyo fadhi ku dirnimada shaqa-quudhsi ama mashaqeysi u leeyihiin heerka nolosha gaar ahaaneed, tan qoys iyo tan guud ee dalka . Dhaqamada noocan ahina waa kuwo ka dhan ah hawlaha horumar ee lagu doonayo in lagu cidhibtiro saboolnimada iyo dib u hadhnimada dhaqaale ee dalka la degtay mudada fog. Shaqsiyaadka noocan ahina waa kuwo ku dambeyn doona dulsaarnimo iyo faqri ay dugsadaan. Haddaba, waxaa loo baahan yahay in laga foojignaado ficilada mashaqeystanimo iyo tan shaqa-quudhsi ee lidka ku ah wax soo saarka & dhaqaalaha dalkaba.

Dhanka kale, dalkan Itoobiya waa mid muddo dheer ay la degeen dagaalo, abaaro iyo dib u dhacnimo dhaqaale, taasina waxay ku reebtay raad xun oo u soo jiiday sumcad & magac xun indhaha caalamka horteeda. Sidaas awgeed, waxaa la dejiyay qorshayaal iyo barnaamijyo horumarineed oo meesha lagaga saarayo magaca xun ee dalka lagu yaqaano ee saboolnimada iyo dib u hadhnimada. Haddaba, waxaa dastuurka J.D.F.I lagu xusay ujeedooyinka lagu hagayo dhaqaalaha & horumarka dalka si bulshada looga haqab-tiro baahida dhaqaale iyo ta bulsho ee ay qabaan, islamarkaana loo gaadhsiiyo si siman dhammaan qaybaha dalka oo dhan. Fulinteedana wuxuu xil gaar ah ka saran yahay xukuumada. Sidoo kalena, waxaa shacabka laga sugayaa inay ku garab-galaan xukuumada hirgalinta ujeedooyinkaas kor lagu xusay iyo waliba sidii looga midha dhalin lahaa

Ereyada furaha u ah cutubka 7^{aad}

Saaqid:	mashaqaystaha, dibjir
Kacaakuf:	daalaa dhaca nolol-maalmeed.
Faaidada:	waxtar

Hawl-karnimada shaqo

Laylisyada guud ee Cutubka 7^{aad}

I. Ku qor "Run" ama "Been".

1. Waxaa haboon in xirfad kasta iyo xirfadlayaasha oo dhan la siiyo qiimo & xurmo isku mid ah.
2. Dalka ay dadkiisu leeyihiin kartida iyo adkaysiga shaqo, waxaa yaraanaysa khatarta/halista masiibooyinka aadamigu sababo ay leedahay.
3. Koritaanka dalka waxaa la heli karaa oo kaliya marka la abuurdo xirfado farsamo oo aad u sareeya.
4. Ma haboona inaad xirfado kale ka soo korodhsato dad kale.

II. Isku aaddi erayada ku kala hoos qoran xarfaha "B" iyo "T".

B

1. Boggaadin
2. Karti
3. qooma'mayn
4. Ajar (Liibaan)
5. Dhicis

T

- b) Faa'iidada camalka wanaagsan ee la qabto.
- t) Xil gudasho la'aan
- j) Ilmaha ugu horeeya
- x) Ammaan loo fidiyo soo hoynta natiijo wanaagsan.
- kh) Khibrada & Aqoonta laga helo xirfadaha shaqo.
- d) Wax dhammaaday ama dhaafay oo laga shalaayo.

III. Buuxiya Meelaha Banaan.

1. Hortaba waxaa loo baahan yahay in la sameysto _____ lagu hawl galo si loo fuliyo shaqada wakhtiga loogu tala galay.
2. _____ iyo _____ waa caadooyin xun xun oo waxyeela ku keeni kara horumarka dalka guud ahaan.

IV. Ka dooro jawaabta saxda ah.

1. Koritaanka dalka si loo xaqiijiyo
 - b) waa in la ogaadaa shaqa la'aan la iska noolaado uuni inay tahay caado (dhaqan) xun.
 - t) Dhammaan muwaadiniintu waa inay helaan fursada shaqo oo siman.
 - j) ujeedooyinka dhaqaale waa in ficil lagu muujiyaa.
 - x) Dhammaan.

Hawl-karnimada shaqo

2. Marka la leeyahay muwaadinku wuxuu qabtay shaqo lagu dayan karo
 - b) Waa marka u magac & sumcad lagu faani karo u soo hooyo ummadiisa & dalkaba.
 - t) Waa marka uu hay'ad samafal aas'aaso.
 - j) Waa marka uu ka qayb-galo tartanka ciyaaraha Olombika.
 - x) Waa marka magaciisa si deg-deg ah looga maqlo Raadiyaha iyo Jaraa'idka.
3. Si loo abuurro hab-dhaqan shaqo oo qoto dheer:
 - b) waa in la bulshada laga dhiso xaga wacyigelinta
 - t) waa in la tir-tiro caadooyinka xun ee shaqo quudhsiga iyo kala qoqobnaanta shaqo ee raga&haweenka,
 - j) waan lai sku dhafaa xirfada iyo anshaxa shaqo.
 - x) dhamaan
4. Saldhiga ujeedooyinka dhaqaale ee dalka waa;
 - b) Bulshada oo si isku mid ah looga faa'iideeyo hantida dalka.
 - t) Taakulo gaar ah oo loo fidiyo qowmiyadaha dib uga dhacay xaga horumarka
 - j) Xaalada dhaqaalaha dadweynaha dalka oo kor loo qaado.
 - x) Dhammaan.
5. dhibaatooyinka bulsho ee loo baahan yahay in dalkeena laga cidhib-tiro:
 - b) mashaqaystanimada iyo dawarsiga.
 - t) dadka kale oo wax laga korodhsado iyo bogaadinta kuwa mutaysta
 - j) xoojinta shaqo.
 - x) dhamaan

V. Ka bixiya Jawaabo kooban.

1. Marka la leeyahay shaqadu ma laha mid yar iyo tu wayn maxay tahay?
2. Maxaa lagu qeexi karaa dulsaarnimada?
3. Maxaa loola jeedaa marka la leeyahay wakhtiga sida ugu haboon ha looga faa'iidaysto?